

NOVEMBRIÖÖ
KIRJAD

NOVEMBRIÖÖ KIRJAD

MAIRI
LAURIK

Toimetanud Karme Beek
Kujundanud Angelika Schneider

© Mairi Laurik ja Tänapäev, 2017

ISBN 978-9949-85-093-8

www.tnp.ee

Trükitud OÜ Greif trükikojas

01. NOVEMBER

ANDRES!

Ma tunnen sind juba kolm aastat ja kaks neist oleme me olnud koos lähedasematena kui lihtsalt sõbrad, elanud lausa ühe katuse all, kuid esimest korda pöördun ma su poole kirja teel. Maailm ongi veider paik elamiseks ja et kirjutamine veelgi jaburam paistaks, siis olgu ka kirjas, et sa ise magad ju siinsamas, ülemisel korrusel. Veel pool tunnikest tagasi lebasin ma su kõrval ning hiljemalt paari tunni pärast poen teki alla tagasi.

Sul oli õigus! Sul oli õigus minult mu varasema teekonna kohta küsida. Sul oli õigus, kui sa päeval mu nipsakuse peale solvusid. Sa oled laiali lükanud ukсед, mis viivad su kodu ja perekonnani, kuid mina pole endiselt kõnelenud detailidest, mis mu tänasesse päeva toonud on, neist, mis tegid minust sellise inimese. Elu Tamsalus on mind mõjutanud kaugelt enam kui tunnistada soovin. Hiiglaslik terasmonstrum, mis neelas mu vabaduse, nooruse ja unistused, kuid ma ei alusta lõpust, vaid püüan järgida aja kulgemise rada. Ma tahan rääkida! Loomulikult tahan ma, et sa minust enam teaksid, kuid see kõik on kohutavalt keeruline. Jah, Andres, sa oled

mulle piisavalt oluline, et loo detaile – rõõmu ja valu, valgust ja varje – teada.

Sinul on õigus teada ja minul on soov rääkida – tundub ju nii imelihtne! Kui ma aga olulisemast rääkima hakkaksin, jääks välja eellugu; kui eelloost alustada, on olulised hetked nii kaugel ja hoomamatud.

Ma juba kujutan ette, mis näoga sa hommikul seda kirja vaatad, kuid ära ole kurb. Palun! Sa ju tead, et ma ei saa öösiti pikalt magada. Nii on see juba aastaid – õhtul voodisse, kuid kuskil kahe paiku kaob uni mägede taha ja siis ei jää midagi muud üle, kui oodata kella nelja või viit, et uuesti pikali heita. Ma ei oska oma elust Tamsalus niisama sõnadega rääkida. Kuigi ma pea igal ööl, neil ärkveloleku tundidel, mõtlen, kuidas ma sulle räägin ja seletan; kuidas ma tahan, et sa teaksid, miks ma öösiti ei maga või miks mul abielusõrmuse sõrme enam pole või miks mu peavalud mind pisarateni murravad.

Aga olgu! Kui ma rääkida ei suuda, siis püüan ma neid ärkvel olemisega öötunde kirjutamiseks kasutada. Ma püüan kõik järgemööda kirja panna.

Sina olid siis vist juba sündinud, kui nad kopa maasse lõid ja hiidlinna esimest tehasehoonet, esimesi pilvelõhkujaid elamuid ja hiiglaslikku linnamüüri ehitama hakkasid. Millal see oli? Kuskil kahekümnendate alguses, kui mu mälu mind ei peta. Ausalt öeldes pole ma kunagi päris täpselt aru saanud, mismoodi õnnestus Eesti teadlastel napsata ära sellised rahad, kaasata projekti investoreid, kelle käsutuses oli enamat naftarahadest ja selline projekt ellu viidi. Kuidagi see

neil Tartu Ülikooli teadlastel siiski õnnestus ning mina pole ütleja, kas tegemist oli hea või halva projektiga.

Ma mäletan oma isa lugusid suurtest valitsusdebattidest kuskil enne kahetuhande kahekümnendat aastat. Isa ei saanud oma elupäevade lõpuni aru, kuidas õnnestus luua hiiglaslik tehaselinn keset Eestit nii, et see küll meie väikesele riigile makse maksab, kuid siiski pooliseseisvana tuleviku poole liigub. Maailmalinn – nii nad vist algselt Tamsalu kutsusid. Ma mõtlen siis, kui linn esimesed linnaviisad sai. Tänapäeval ei tundu see enam kellelegi kummaline, sest Tamsalus töötab inimesi pea igast maailma otsast ning rongid, mis veavad linnakodanikke otse Tallinna ja Riia lennujaamadesse, on meie elus igapäevased, kuid sa mäletad ehk isegi, millist muret ja segadust tekitasid esimesed Tamsalu-Lennujaam rongid.

Isa rääkis Tamsalust alati hirmuseguse uhkusega. Oli see ju meie kodumaise teaduse suursaavutuse äriline realiseering ja pärast suurtehase korralikult tööle hakkamist ei leidunud peagi terves maailmas enam kuigi palju inimesi, kes poleks teadnud sellist riiki nagu Eesti. Tõsi, ma isiklikult arvan, et enamik neist ei oleks ka nõöpnõelaga gloobust torkides meie väikesele riigile pihta saanud, kuid vähemalt nime olid nad kuulnud. Muide, just nii ma seda väiksenä ette kujutasin: pooliku haridusega neegripoisid Aafrika sügavuses gloobuse sisse nõöpnõelu torkimas. Ja kui gloobus viimaks rohkem siili kui planeedi kuju on võtnud, saab üks juhuslik käeke pihta ka sellele tibatillukesele riigile Läänemere kaldal.

Me ju oleme pisikesed! Kogu Eesti peale on meid näpilt enam kui selles tarastatud maailmalinnas, mis riigi sisse

jääb. Need asulad, mida mu isa veel linnadeks nimetas, pais-tavad pärast aastakümneid Tamsalus elanuna tühjusena ke-set metsa. Oh, ma tean, kui üleolevalt see kõlab, kuid sina tead, Andres, et ma ei taha kõlada üleolevalt. Ma olen pärit siitsamast, nende soode sügavusest ja kuuskede tugevuse varjust. Mulle meeldib see vaikus ja rahu, mida meie maa väljaspool hiidlinna pakub. Mulle meeldivad need tõsised näod, ühe liiklejaga sõitvad autod, omaette muusikat kuu-lavad või bussi ootavad inimesed, kelle jaoks teisi inimesi ei olegi olemas. Mina olen ka osake sellest tühjusest! Ja nii palju aastaid oli mul tunne, et ma ei saa oma juurte juurde tagasi, vaid olen igaveseks neetud tolle rahvast täispakitud hiidlinna külge.

Tamsalus, nagu sa uudistest kindlasti tuhandeid kordi lugenud oled, on stabiilselt miljon inimest, kes tulevad väga erinevatest kultuuriruumidest. Seal on miljon mõtet, miljon elu ja seiklust sinu ümber vaid mõne kilomeetri raadiuses. Kui seista Tamsalu keskpunktis, raudteejaamas, on linnapiir igas suunas üsna täpselt seitsme kilomeetri kaugusel – on ime, et me üksteise varvastel ei trampinud!

Kui ma väike olin, rääkisime koolis tihti, et läheme suureks saades kõik Tamsallu elama. Mäletad, tol ajal püüti linna võimalikult palju eestlastega kaetud nurgakesi tekitada! Muidugi teadsime me sealsetest, muu riigiga võrreldes, hiiglaslikest palkadest ja teaduskeskusest, mis hakkas maailma parimatele silmi ette tegema. Me teadsime, naersime ja lubasime valjul häälel, kuid sisimas olime ikkagi kahevahel.

Tondilinn – see oli Tamsalu teine nimetus neil linna algusaastatel. Siis kui tehasehooned alles kerkisid ja maaalused trassid ehitati, siis kui linna veel eraautosid lubati ja sõjaväeline osa polnud arenenud tänasele tasemele – tol ajal juhtus seal liiga palju veidraid õnnetusi. Nüüdseks on linn õppinud, kohandunud ümber, valmistunud probleemideks ja samas neid märksa paremini vältiv. Mina ja veel paarkümmend õnnetut olime Tamsalu viimased „äärmised ebaõnnestumised” ja isegi meie tulime sellest siiski eluga välja! Vähemalt enamik meist, kuid nii on see vist alati nende suurte õnnetustega – ikka leidub neid, kelle jaoks tuleb abi liiga hilja või oskamatult. Noil tehaselinna algusaastail, mil mina veel põhikoolis käisin ja Tamsalust ainult unistasin, ei suutnud me vist keegi kuulnud hirmulugusid päriselt uskuda, kuid ilmselgelt pidi Tamsaluga midagi korrast ära olema. Nii-sama tühjalt väljalt ju tuul tonte üles ei keeruta! Miski pidi tekitama varju, mis iilides õõtsuda sai.

Minul polnud gümnaasiumi lõpus vähimatki plaani Tamsallu kolida. Väikelinna tüdrukuna oli mul Tartus ellujäämisegagi suuri raskusi ja Tamsalu tundus selle kõrval suisa hoomamatute mõõtmetega. Hiljem sain ma muidugi teada, et Tamsalu on märksa kergemini selgeks õpitav kui kõik need isekasvanud linnad. Tartus kõndisin ma ju päris mitu kuud linnakaart taskus ning linnaliikluse maagiast hakkasin aru saama alles siis, kui see ümber korraldati (sundides mind teist korda sama õppimise tööd ette võtma). Ebaõnn, mis teha!

Igatahes vedasid jalad mind pärast gümnaasiumi lõppu Tartu Ülikooli. Uhkusega võtsin vastu koha soovitud erialal

ning lasin järgneva aasta jooksul maailmal endale tõestada, milline lollpea ja hädapäதாகas ma tegelikult olin. Neid lugesid tead sa juba niigi, kuidas ma, oma meelest targa tüdrukuna, suutsin armuda ja minema kõndida, loengus särada ja siis mitte kohale minna, lugeda ja seejärel depresseeruda, kaotada elu, mis polnud veel alanud ja kirsina tordil end kevadeks ülikoolist välja visata lubasin.

Elu aga läks aina edasi ja tol päeval ei tulnud kõne allagi, et ma saba jalge vahel vanematekodu poole tagasi kõnniksin. Tol korral, rohkem kui iial varem või hiljem, pidin ma iseendale tõestama, et olen suur, mõistuspäraselt käituv ja vastutustundlik täiskasvanu, kes saab iseseisva eluga hakkama. Täna arvan ma, et ma pole iial päriselt täiskasvanuks saanud ja see, mis vahest ehk omaski potentsiaali mõistuspäraseks kasvamisel, sai hävitatud tehase toodangu poolt. Jah, näed sa siis! Siin ma istun ja süüdistan tehast enese piiratuses, kuid nii palju lihtsam on süüdistada nanotehnoloogia äpardusi, kui öelda ausalt ja avalalt: mina, Keire Paas, olengi loll.

Iseseisvuse säilitamine nõudis tol suvel küll pisukest pingutust, kuid maailm ise poetas mulle viimaks sülle pääsetee. Üks kohalik raamatuäri soovis end Tamsallu tugevamalt sisse süüa. Oma hiiglaslike palkade ja füüsilise isoleeritusega näis Tamsalu raamatuärimehele kullaauguna ja omanikul õnnestus ka vastav litsents välja kaubelda. Nad pakkusid mulle töökohta Märtsi linnaosa poes, palka, millisest ülejäänud riigis ükski klienditeenindaja unistadagi ei oska ja kahte kuud puhkust aastas.

Mõeldud-tehtud ning jaanipäeva ajal võtsin ma kaasa kohvritäie riideid ja istusin rongile – ainsale transpordivahendile, mis ühendab Tamsalu muu maailmaga.

Mina, mulgimaa tüdruk, polnud iial varem Tamsalust läbigi sõitnud. Juba ainuüksi too üüratu parkla väli, mis Tartu serval Tamsallu sõitjate jaoks korda on tehtud, tekitas aukartust. Mul oli raske uskuda, et siinses linnas nii palju autosid üldse oli, kuid parkla pidi ju mahutama kõiki masinaid, mille omanikud üle terve Lõuna-Eesti igapäevaselt Tamsalus tööl käisid. Auto jäeti just siia ja rong viis edasi. Hing värises, kui silmapiirilt Tamsalu müür paistma hakkas. Istusin nagu koolieelikust plika oma toolil ja kõõritasin silmi aknast välja, et saaks aga parema pildi tollest kaheteistkümne meetri kõrgusest hallist betoonmüürist ja neist veelgi hiiglaslikematest pilvelõhkujatest, mis eemalt üle müüri paistsid.

Oli kesksuvi, päike sillerdas nii kõrgel taevas, et näis tavalise inimese silmale lausa kikivarvul seisvana, vagun oli kuum, kuid võrreldes tuulevaiksete nurkadega päikeselõõsas oli siin nii õhku kui jahedust. Linn näis tordina keskkoha poole kerkivana – müüriäärseid maju ei paistnud, kuid mida enam linna keskpaigale lähemale, seda kõrgemad olid päikeses säravad metall- ja klaasmonstrumid. Ühes sellises saab olema ka minu tulevane kodu, naeratasin ma endale ja püüdsin aimata, mis suunas see küll olla võiks.

Ainus keskele kerkiva linna mulje piiraja oli lai viirg, mis raudtee kohalt linna kaheks jagas. Justkui oleks keegi linna pooleks lõiganud ja tükid teineteisest veidi eemale tõstnud, kuid betoonmüür suutis vaevu-vaevu veel pooli omavahel

koos hoida. Ehk oleksin ma oma mõtetes vähem poeetiline olnud, kui oleksin juba tol ajal teadnud, et see linn mind terasahelaga enda külge seob, kuid ma olin noor, päike siras kõrgel ja unistused lendasid veelgi kõrgemaid ja kaugemaid tiire. Raudtee, mida mööda ma liikusin, paistis müüri sisse kaduvana nagu tormaks rong meeletul kiirusel vältimatu huku poole. Alles lähemale jõudes ilmus nähtavale lai tunnelisuu, millest me läbi kulgesime, et jõuda... Ei, mitte uhke klaaslinnani, vaid hiiglasliku pargi vahele. Rong aeglustus ja peatus sisemaiste reisijate jaamas.

Võtsin oma kohvri, astusin vagunist välja ja püüdsin leida õiget suunda, mis viiks mind linnavalitsusse. Ma tean, Andres, et sa oled korduvalt Tartu ja Tallinna vahel rongiga reisinud ning näinud seda veidralt kitsilikku reisijate jaama, mis meenutab nii kangesti oma sajandi jagu vanemaid õdesid, olles siiski vanuselt veel poisike. Mina nägin jaama tol päeval esmakordselt ja ma naeratasin tervituseks nii hoonele kui tumerohelisele pargiviirule, mis seda ümbritses. Kaasreisijad vajusid teadvalt kaugusesse, kuid mina jäin veidra jaama suure kella tiksumist kuulama. Mul ei olnud tol päeval kuhugi kiire ning üks osa minust teadis, et sellest päevast alates muutub kogu mu maailm.

Aga siia jätan ma oma loo tänaseks ööks pooleli. Kell on pool viis ja kuigi ma tahaksin oma lugu sulle edasi rääkida, kipub uni juba vägisi peale. Veelgi enam, Andres, kui jutustada sulle oma lugu, soovin ma sind enese kõrvale. Ma luban, et tuleval ööl kirjutan edasi ning ööl, mis sellele järgneb ja nii senikaua, kuni kogu lugu saab viimaks kirja. Novemb-

ri pimedad ööd on kummaliste ja pisut õõvastavate lugude jaoks justkui loodud. Kuigi, mine tea, ehk olen ma ainus, kes siin mingitki õõva näeb.

Igatahes: hommikul näeme! Siis kui sina oled kohvi valmis keetnud ja end tööle minemiseks riidesse sättinud, siis ilmun ma unise näoga köögiuksele, haaran pooleldi kinnisilmi kruusi hurmava joogiga ja naudin meie koosveedetud hetki.

Hommikuni!